

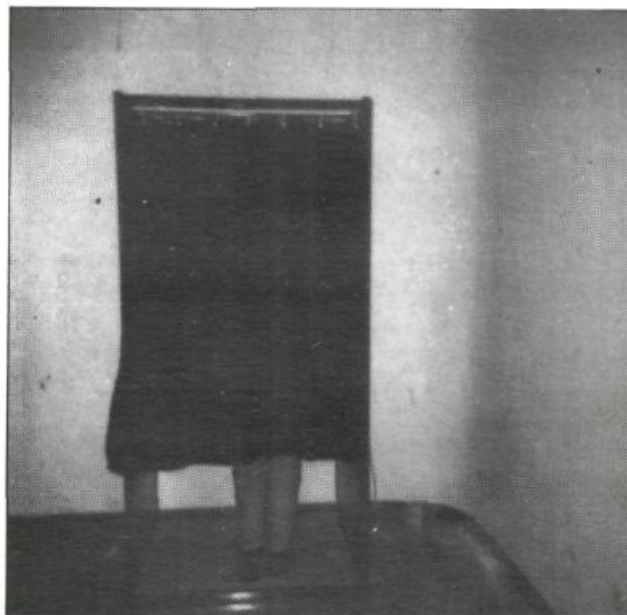

Sant Joan

PREMSA
CORTONA

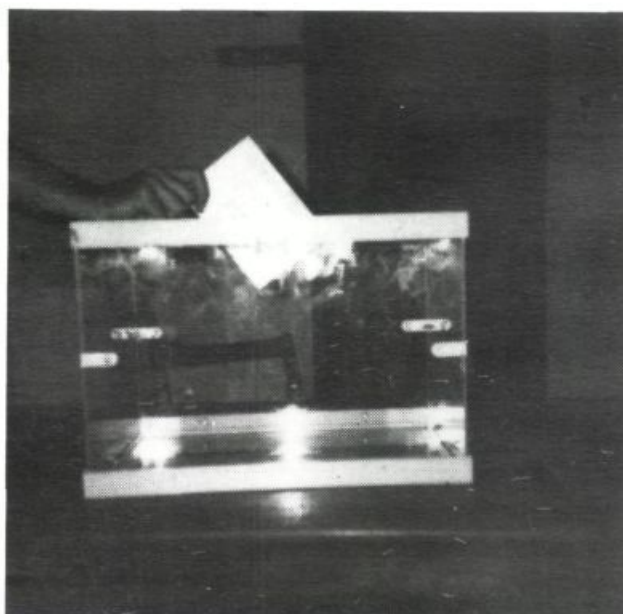
Nº 225 NOVEMBRE

REVISTA MENSUAL

ELECTIONS

Octubre

SANT JOAN

REVISTA SANT JOAN

Nº 225 NOVEMBRE

EDITA: Centre Cultural de Sant Joan.

PRESIDENT: Nino Company Perez

ADREÇA: Bellavista, 13

DEPOSIT LEGAL: 2-1979

EQUIP DE REDACCIO

DIRECCIO: Nino Company Perez

REDACTORS: Col·lectiu "els Redactors"

MONTATGE: Els mateixos

IMPRIMEIX: EDICIONS MANACOR.
Carratera, Palma.Arta.

SUMARI

- 1- Portada: Eleccions 89.
- 2- Musica a Sant Joan.
- 3- Noticies de per la vila.
- 4- D'aquell temps: A,B,C de Sant Joan.
- 5- Receptes de Cuina.
- 6- D'aquell Temps: Les matances.
- 7- Humor.
- 8- Historia de Mallorca.
- 9- Cultura: Les parets seques.
- 10- Temps d'esplai.
- 11- Hospital Familiar.
- 12- La creu d'en Raüll.
- 13- Presentacio de la memoria 1988 del CIM.

COL·LABORADORS

Carlos Costa i Salom

Toni Bauçà i Mates

Maria Company i Nicolau

Francisca Barceló i Costa

Magdalena Rebassa i Riera

Pep Gayà i Rotger

Joan Jaume i Nigorra

Miguel Florit i Huguet

Mateu Barceló i Mates

Arnau Mates i Dalmau

NOTA: Els articles públicats en aquesta revista expresen únicament l'opinió dels propis autors.

Totes aquelles persones que vulguin suscriure-se a la Revista "Sant Joan" que passin pel local social del Centre Cultural els horabaixes de les 6'30 a les 8'30 o bé ho manifestin per escrit al Centre Cultural de Sant Joan C/ Bellavista Nº13 07240 Sant Joan.

Es prega a tots els que vulguin col·laborar amb aquesta revista "Sant Joan" que facin de veure algú de l'equip de col·laboradors, ja l'advertim per endavant que serà molt ben arribat, tots aquells interesats en publicar publicitat poden contactar amb nosaltres.

GRACIES

Dins la relació, que ens ofereix la Comissió de Cooperació, referent al pla provincial d'Obres i Serveis hi figura l'ajuda al nostre poble i que consisteix amb el paviment conglomerat asfàltic de carrers en 12.145.202ℳ. i pavimentació trans carrers Consistori i Sant Joan en 2.277.611ℳ. , i que puja un total de 14.422.813ℳ.

COL·LABORACIO

MUSICA A SANT JOAN

Don Antoni Mates i Fiol de la Família de Ca'n Burixó, es considerat un dels millors músics que ha tingut Sant Joan. Va néixer al nostre poble el 24 de març de 1.875 i morí a Barcelona on visqué quasi tota la seva vida.

Deixeble del no menys famós músic mestre Xim Sorell Vaquer, mort als 92 anys el 6 de setembre de 1.934, rebé de mestre Xim els primers coneixements de solfeig, música i composició, estudis i execució que Antoni Mates amplià a Barcelona, on es trasllada per iniciar els estudis de Farmàcia (Apotecari), que no acabà.

La vida de D. Antoni Mates, va estar enrevoltada de misteri, cuidant ell, que els pocs santjoaners que viatjaren a Barcelona a principis de segle ningú sapigués de la seva feina privada.

Els seus coneixements de Farmàcia en són testimonis la gran quantitat de fórmules d'específics (medicines) que dugué des de Barcelona a Don Climent Gayà, a les hores apotecari titular de Sant Joan, amb qui l'unia una gran amistat. Pareix que la feina que d'una manera més constant que va exercir a Barcelona, va ésser precisament la de practicant o ajudant d'apotecaria, i aquí els seus coneixements en l'art de preparar medicines. També tenia uns amples coneixements de medicina natural i plantes medicinals. La majoria de "receptats" pel seu nebot polític l'amo en Biel de Son Castanyer, els va aprendre de D. Antoni Mates.

A Barcelona, alternava el reball a l'apotecaria en l'activitat musical. Era el pianista titular d'un dels cabarets que al primer quart de segle hi havia a Barcelona. Tenint en compte el puritanisme reinant a Sant Joan, i l'amistat i alternàcia amb el clero i l'oligarquia local,

no és estrany que ocultés aquesta dedicació a la música "ligera" i la seva actuació a un local nocturn.

Gran amic del Rector Sr. Francesc Mas i de l'organista de la parròquia Sr. Don Miquel Mates Pocoví (que fou conegut pel "Senyor Miquelet", no és estrany que entre les obres compostes per Don Toni Mates, que hem pogut localitzar, una estàs dedicada al Senyor Miquelet, la marxa fúnebre titulada "Dolorosa" (Son 18 papers per Banda)

Una altra composició que es feu molt popular va ésser titulada "Bolero de Sant Joan" (per instruments de corda) xotis i vals.

Sabia tocar tots els instruments musicals, però on va demostrar el seu virtuosisme va ésser en el piano, la guitarra, l'acordeó i el violí, que demostrà sobradament en els seus freqüents viatges a Sant Joan, on passava llargues temporades.

Don Antoni Mates i Fiol, va morir a Barcelona, als 90 anys, ben entrada la dècada dels 60. Confiam que amb el temps podrem localitzar noves obres per ells compostes i reunir unes dades biogràfiques envers de la seva vida no exenta de llegenda.

Miquel Florit Huguet.

DE PER LA VILA

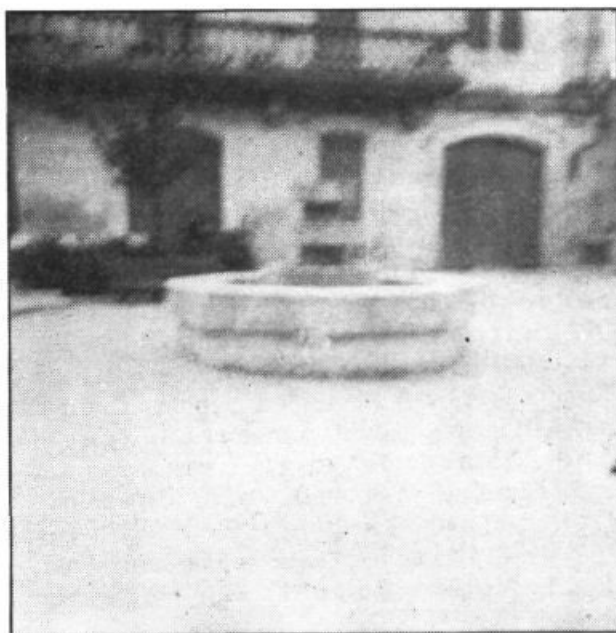
Dia	PRECIPI- TACION mm	METEOROS OBSERVADOS			VIENTO DOMI- NANTE	Nombre de la Estación	
		m	v	r		Provincia	Número
1					SANT JOAN		
2					BALAGUÈS		
3					Mes	Año	
4					OCTUBRE	1989	
5					Observador		
6					MATEU BARCELÓ MATEU		
7							
8	3						
9	3.5				Suma		
10					6.5		
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19					Suma		
20							
21							
22							
23							
24							
25							
26							
27							
28					PRECIPITACION MAXIMA EN UN DIA	3.5 mm dia 9	
29					Suma		
30							
31							
Precipitación total del mes					6.5	mm	

--La festa de la Hispanitat passà sense pena ni glòria, com aquell que diu, al nostre poble. Només la gent parroquiana del 3-2 varen passar una diada per Formentor.

--La campanya electoral a la nostre vila no destacà per la seva espectacularitat, més be per la seva pobresa, pocs mitins i encara més poca gent, només alguns cartells i papers.

--CASAMENT: El passat dia 21 d'octubre es casaren Guillem Bauçà i Francisca Mora. Enhora bona.

--El brollador de la Plaça Nova esta aturat desde fa un parell de setmanes, aquest brollador no acaba d'anar be, com la plaça. Esperam que d'una vegada s'arregli tot.

DE PER LA VILA

--Dia 22 d'octubre al Restaurant Sa Cova, un estol de forasters que hi anaren a dinar quan varen haver acabat de dinar se'n dugueren una palmera del jardí, que els amos no pogueren recobrar fin després d'una estona d'encalçar-los.

Un altre robatori es dugué a terme aquesta vegada dins la vila, el passat dia 30 d'octubre a devers les 4 de l'horabaixa a la carnisseria de Cas Sabater. Ja tornam a tenir els lladres aquí, ara que la Guardia Civil s'ha instalat a Vilafranca.

--Dia 1 de novembre fou la festa de Tots Sants, com cada any el cementeri s'ompli de flors en record dels que moriren.

--El comercial Jaume Mates figura dins la cadena d'establiments VIVO.

--L'Associació de Donants de Sang dia 26 tenia la seva unitat mòbil al Centre Sanitari de la vila per tots aquells que varen voler anar a donar sang.

--S'han instalat a diferents indrets del poble unes noves papereres donades pel Consell amb un color bastant....

--El Grup Aires de Pagesia assistí com cada any a les Festes de la Beata d' Ciutat, el dissabte dia 21. Va esser una festa amb molta espectació i amb molta participació.

--de poc ençà l'esport del tennis té molta d'afició a la nostra vila, grups de joves van a practicar aquest esport a les pistes de Lloret.

--La Tercera Edat de Sant Joan organitzà una excursió a Ciutat per anar a veure "Don Juan Tenorio".

D'AQUELL TEMPS

A B C DE SANT JOAN

(Extracte de dades i notícies del llibre de propera aparició titulat "Sant Joan ,damunt,damunt" del que es autor el nostre col.laborador Miquel Florit Huguet).

AMADOR,EL SENYOR.Don Amador Font Bauçà, propietari de la possessió de Son Roig, va esser conegut amb el nom popular del "senyor Amador,es barber".Va morir a Sant Joan el dia 7 de setembre de 1892,sense fer testament. Estava casat amb D^a. Antònia Company Maiol.Va tenir dos fills, anomenats Mateu i Miquel.Aquest darrer Miquel,segon fill del senyor Amador,va morir fadrí el dia 6 de novembre de 1905. Mateu el fill major va esser conegut per en Quep i estava foll.(vegeu en Quep)

BASTIDA,SA.La possessió de Sa Bastida,l'any 1873 era propietat de Don Francesc Saez i Socies de Campanet.Tenia una extensió de 334 quarterades,equivalent a 237 Ha. i segons resen papers antics,la finca tenia en aquella data més d'una hipoteca.

CAIXA RURAL DE SANT JOAN.El dia 1 de febrer de 1948,es va celebrar unaJunta General de La Caixa Rural de Sant Joan per tractar de la "fusió" d'aquesta entitat amb la Caixa d'Estalvis i Monte de Pietat de les Balears.L'existència i actuació de la Caixa Rural va esser beneficiosa pel poble de Sant Joan durant mig segle.

ESTACIO DEL TREN.L'estació del tren anomenada de Sant Joan,esta a tres quilòmetres del poble,dins el terme de Sineu. El primer Cap de l'estació va esser Don Jaume Real,natural de Sineu.El temps de la plenitud de les vinyes,abans de la filotxera ,aquesta estació va esser una de les de més moviment de Mallorca,o al manco així ho afirmà Mossèn Cosme Bauçà,l'historiador

felanitxer amb arrels santjoaneres L'estació de Sant Joan esta situada a ma dreta anant a Sineu a uns 200 metres de la carretera dins un paratge conegut per "ñla figuera de les set soques".Era el dia 19 d'abril de 1879,quan s'inagurà la línia Sineu- Manacor essent aqueixa mateixa data la innaguració al públic de l'esmentada estació.

QUEP,EN.Mateu Font Company, fill del senyor Amador de son Roig,va morir dia 10 de febrer de 1927 "estando demente y habiendo sido devlarado incapaz"per el Jutjat de Manacor.Li posaren el malnom de "Quep",perque essent boig sempre anava cridant "quep, quep,....".Vivia en el carrer Major,número 80,casa que té un dels portals més artístics de i ben conservats de Sant Joan,i a la façana l'inscripció "Company" per procedir de la familia de Dª Antònia Cmpany Maiol,la mare de'n Quep i viuda del senyor Amador "es barber".Una part de l'herencia i bens per en Quep fou de la familia Alzamora-Gayà (de Son Roig i Son Virgo) i una altre part de la familia Soler-Company.

ROLLO,ES.Desde temps inmemorial,existia el costum de que el rector,la Parròquia,donàs als nins i nines de Primera Comunió una estampa grossa(estampa-diploma) i un "rollo".El "rollo" era un llonguet per a mullar en forme de cercle.Era l'any 1951 quan el rector Don Bartomeu Bauçà Oliver,amb mollt de criteri, no exent de polemica,va decidir suprimir el "rollo".-El vaig llevar-ens digué D.Bartomeu-perque encara que en Rafel Forner només ens fes pagar un real-i no era gens car-resultava que quasi totes les families que tenien un infant que combregàs, donaven ensaïmades i xocolata a voler,anat en augment de cada any ,i amb tantes coses bones i abundància,es "rollo" el donaven als cans.

HISTORIA DE MALLORCA

La capital mallorquina gaudia de magnífiques defenses i pogué resistir el setge durant tres mesos. Abans de rendir-se els assatjats oferiren una forta quantitat de doblers a canvi de poder-se embarcar cap a Africa. Tanmateix la proposta no va poder esser acceptada per un sector dels nobles i prelatats, que manifestaren llur intenció de continuar les ostilitats fins aconseguir la capitulació incondicional.

El 31 de desembre de l'any 1229 les tropes cristianes aconseguiren apoderar-se de Madina Mayurqa. Els moradors foren morts a millers. Els que pogueren fugiren a refugiar-se a les muntanyes. No hi ha acord sobre quin fou el destí del darrer sobirà musulmà de Mallorca, Abu yahia.

4. Fets que varen succeir després de l'ocupació de la ciutat.

La primera intenció dels vencedors va esser el saqueig; i a punt estigueren d'enfrontar-se entre ells a l'hora de repartir-se el botí. Abans que l'illa hagués estat rendida del tot les terres foren repartides tal com s'havia pactat a Barcelona. Molts dels qui havien participat en l'empresa, quan tingueren el que els havia pertocat, se'n tornaren al seu lloc d'origen. Per això el rei es veié obligat a sol·licitar reforços per poder continuar la lluita contra els nuclis de resistència muntanyencs, als quals no conseguí sotmetre del tot fins dos anys després, en un posterior viatge a l'illa.

Quan ja feia un any que era a Mallorca, Jaume I va decidir retornar als seus estats peninsulars. Deixava com a lloctinent o governador en Bernat de Santa Eugènia que, juntament amb altres nobles, conseguí rendir poc temps després l'illa d'Eivissa (1235). Menorca restà com a feudatària des del tractat de Capdepere

del 1231, però no serà anexionada fins al temps d'Alfons el Liberal (1287).

5. Organització del nou regne.

5.1. Repartiment i arribada dels primers pobladors.

El repartiment de Mallorca es va fer agafant com a base la divisió musulmana de l'illa en tretze districtes. Se'n feren vuit parts, quatre per el rei i quatre més a dividir entre els membres de l'alta aristocràcia: el Comte Nunyo Sanç-oncle-avi de Jaume I; el bisbe de Barcelona; el Comte d'Ampúries i el Vescomte de Bearn. Alavegada cada un d'ells -comtant-hi el monarca-va haver dedividir les seves pertinences entre els aliats.

Molts dels primers propietaris veneren les terres abans de tornar sen al seu país, altres les cediren en usdefruit a nous pobladors. La tendència preponderant era transferir el domini útil-facultat d'explotar les terres-, i quedar-se amb el domini directe, que consistia en tot un conjunt de drets (alou, fadiga, delme, censos, ...).

El principal era cobrar cada any una petita mota anomenada cens o cens emfitèutic. Els censos es podien redimir pagant una forta quantitat al senyor del domini directe. Però si es feie, es trasmetien com una càrrega, tant si les terres es venien com no. Moltes vegades es venia el domini útil, però en lloc de cobrar tot d'una, s'hi afegien nous censals. També era freqüent que els posseïdors del domini útil establissin part dels camps que usufructuaven mitjançant contractes de subarrendament.

La producció experimentà un canvi radical respecte a l'època musulmana. En poc temps es feren desaparèixer els conreus hortícoles, i es fomentà a canvi l'anomenada trilogia mediterrània: cereals, olivera i vinya. El propòsit era l'obtenció de gra, oli i ví, productes menys rendables, però més fàcils de convertir en moneda i d'esser transportats sense problemes de conservació.

HISTORIA DE MALLORCA

5.2. La nova societat mallorquina

Pel mes de març del 1230, Jaume I havia otorgat la carta de Franquesa, en la qual s'expressaven els drets i exaccions de què gaudirien els nous pobladors. El resultant, damunt els papers, era un sistema més liberal que el vigent a Catalunya, on els pagesos de remença es venien amb les terres. De fet, amb el temps, sobre les propietats, hi arribaren a pesar tantes càrregues, imposades per l'Estat, i els senyors, que acabaren per deixar els pagesos en un estat d'empobriment i misèria.

La nova societat no era uniforme. Bàsicament estava formada per repobladors, prioritàriament catalans, seguits en importància per occitans i italians. Els musulmans que no havien mort o fugit passaren a ser esclaus i la seva civilització fou aniqui-

lada. Alguns que s'havien decantat de part de les hosts conquistadores restaren en molt bona posició; encara que, a poc a poc, degueren ésser assimilats per la nova cultura.

Es renarcable la importància dels jueus, tant dels qui vengueren a la conquesta com dels qui abans ja vivien a Mallorca, habitant dins el barri de l'Almudaina.

Durant molts d'anys es mantingué mà d'obra esclavitzada. Quan mancaren els esclaus musulmans, se'ls va substituir per altres. Molts aconseguien la llibertat quan morien llurs amos.

La institucionalització política mallorquina es consolidà seguint l'anomenat règim de Franquesa, establert l'any 1249, que otorgava el poder executiu de la ciutat i regne de Mallorca la universitat— a sis jurats de renovació anual i en jurisdicció sobre tota l'illa. La part forana restava sotmesa a la capital que no es podran mai sostreure del domini ciutadà.

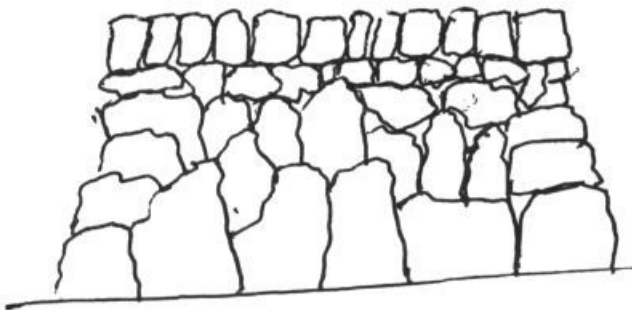
CULTURA

LES PARETS SEQUES

Mirant-ho be, un s'espanta de veure la quantitat de feina que hi ha a les parets seques que tanquen camins, sementers, etc; tant a Mallorca com a la resta de les Balears.

Hi ha diferents tipus de parets les més abundants son les parets de tanca. La construcció d'una paret seca d'aquestes segeix quasi sempre el mateix procés. Es fa una síquia allà on s'hi col·locarà la paret, i s'omple de pedres grosses una vora l'altre, es el que es diu escombra.

Damunt l'escombra a cada costat es fan dues parets, dues files de pedres paral·leles, col·locant abaix les pedres més grosses, només posant una pedra damunt l'altre. A la meitat de l'alçaria de la paret s'hi col·loquen les pedres mitjanceres o les peti-

Perfil d'una paret (adalt)
i secció d'una paret
(abaix).

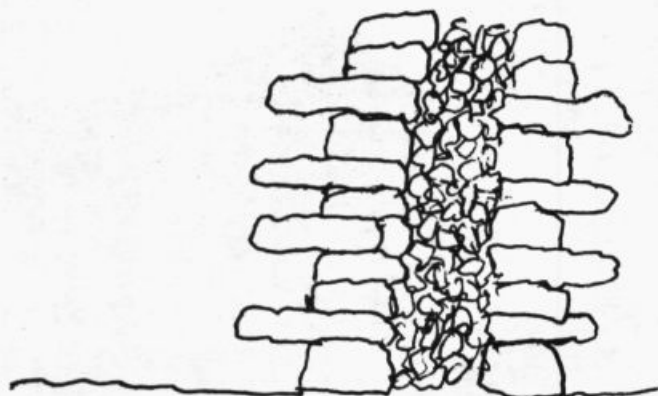
tes, i per posar al cap damunt, es trien les que encaixin amb les de la darrera fila de pedres col·locada. El buit que queda entre les dues parets s'omple d'escombros, terra, macs, etc.

L'altura d'aquestes parets varia, però l'alçada mitja es de 1,5 metres i l'amplaria varia també segons la pedra de que es disposi.

Per la construcció d'aquestes parets no s'emplea cap tipus de ciment o semblants, per això es fàcil que en uns anys aquestes parets es desfacin, a trossos més débils o més afectats per la pluja o per les plantes que neixen dins la pròpia paret.

S'usen les parets seques per tancar camins, però també per tancar les propietats i a la vegada per dividir els sementers d'una mateixa propietat. A Menorca es freqüent veure els arbres envoltats de parets d'aquestes.

Sol haver-hien aquestes parets barreres que permeten el pas i si no a vegades, es fan uns escalons a les mateixes parets.

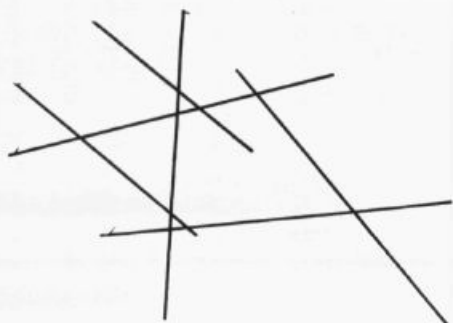

Paret seca amb escala.

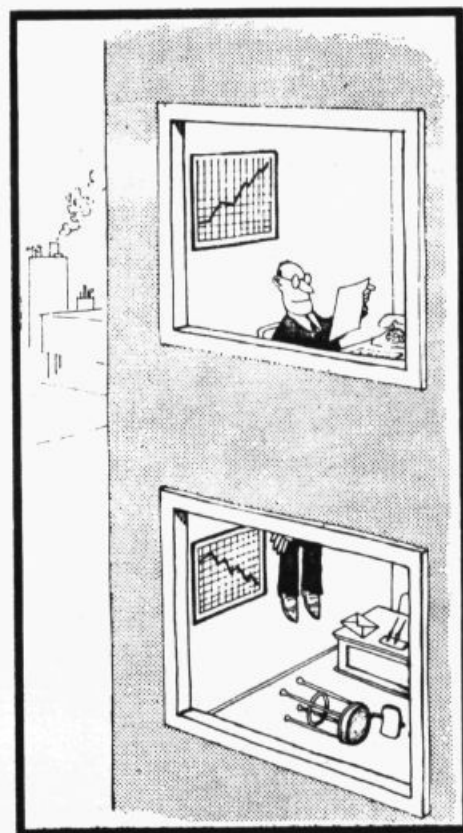
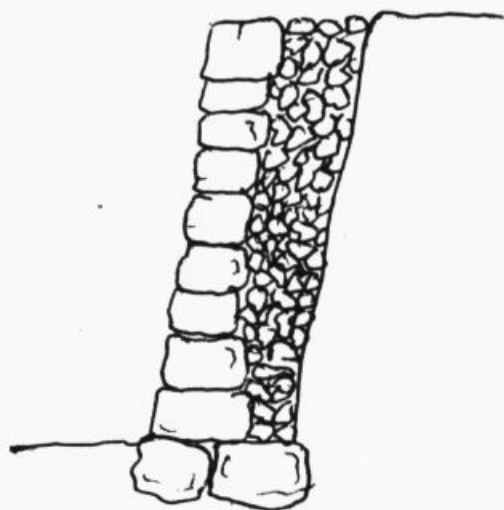
fent sortir d'aqueixa unes pedres més que les altres en forma d'escala.

Un altre tipus de paret d'aquestes son els murs de contenció que es fan al costat d'un escaló del terreny. La construcció es similar a la de l'altre tipus, adosant la paret a l'escaló de la terra i llevant unan de les files de pedres. Entre la terra i les pedres s'omple igual; amb una amplària suficient segons l'altura del mur.

Son freqüents també, a les zones de montanya, el que es denominen bamcals, es a dir escalons al costats de les montanyes per tal d'aprofitar més terreny. Els murs que aguanten aquets escalons son, al cap i a la fi, murs de contenció del mateix tipus d'abans, si a cas, només un poc més baixos.

Mur de contenció.

SENYA, SA. Era un avís o senyal, que consistia en l'apagament del llum o tallada de corrent electric (desde la central eléctrica de la Farinera Vella) durant dos minuts. La senya es feia a les 10,30, apagant-se del tot la llum a les 11 de la nit. Aquest costum va estar establert desde que s'instal·là l'electricitat a Sant Joan, fins uns quans anys de la post-guerra. Aquesta mitja hora era suficient porque els vetlladors i vetlladores anassin desde el café o desde la casa particular on passaven la vetlada fins a casa seva i colgar-se amb la claror del llum elèctric. Més d'un anemorat, a qui la sogra espera esser, no perdia mai de vista, aprofitava aquells breu moment de la "senya" de fosca total, per donar una besada a l'al.lota. I qualche altre atrevit, sense festejar, si entenia una al costat, també aprofitava aquella fosca per pegar una espipellada.

RECEPTES DE CUINA

En aquest nou espai vos oferirem al llarg d'uns quans numeros les receptes de cuina que es feren en el curset de cuina del darrer curs d'educació d'adults.

CONILL AMB GAMBES

S'ha de menester: Oli, sal, prebe bo, tomàtigues, alls, julivert, ceba, conill, gambes, vi blanc, "Jerez" i conyac.

Preparació: Començarem per fer un brou de peix amb ceba, tomàtiga, julivert, alls, el peix i les pela dures de les gambes que haurem sofregit posant-hi conyac. Afegirem vi blanc.

Fregim un poc el conill fins que sigui ros amb sal i prebe bo.

A continuació dins una greixonera hi posam ceba tallada o rallada amb alls i una fulla de llorer, si n'hi volen. Hi afegim l'oli de sofregir el conill. Quan la ceba es "mig morta", hi posam el conill i la tomàtiga tallada, afegim una copa de "Jerez". Després de coure una estona hi juntarem el brou de peix ben colat, ho deixarem bullir. Quan el conill sigui cuit hi tirarem les gambes crues i palades, després hi posarem dues pastilles de xocolate fus amb aigua.

Presentació: Es pot servir acompanyat de patates i amb trossos de pa frit.

CARBONADA FLAMENCA

S'ha de menester: Ceba, tomàtiga, prebe vermell, cervesa, vi blanc, sal, prebe bo i els bistecs.

Preparació: Primerament fregirem els bistecs adobats (la carbonada es sol fer amb bistecs de vadella, però es pot es fer amb qualsevol tipus de carn), només els fregirem un poc.

A continuació compondrem els bistecs mig frits dins una greixonera, hi posam un poc de vi blanc i cervesa fins que els cobresqui.

Apart fregim la ceba i la tomàtiga i a continuació es posa amb els bistecs, s'hi posa moreduix llorer i després el prebe vermell frit. Bullirà dins la greixonera fins que sigui cuit.

D'AQUELL TEMPS

LES MATANCES

Torna a acostar-se el fred i amb el fred una costum molt antiga: les matances; molts de dies d'aquests (principalment els dissabtes) es pot sentir de bon mati algun porc que gruny o gisca.

Les matances han estat sempre una costum del nostre poble, fins i tot es pot dir que fou o és un rite, des de fa segles ha estat el mateix, però intriduint amb el temps, noves tècniques i màquines, conservant algunes maneres i tradicions.

encertades i els productes que es feien no sortisen malament

Escollit el dia es cercaven els convidats que solien esser molts, tota la família i altres.

En els nostres dies l'elecció del dia es fa sense consultar res més que la comoditat per tots aquells que han d'assistir-hi, s'ha conservat però a moltes famílies el costuma de reunir tota la família aquest dia.

El dia de matances començava de bon mati, quan s'encenia el foc a la caldera plena d'aigua en la que llavors s'hi bollien els ossos, els botifarrons, el camaiots, etc. Tot d'una que comen-

Tot comença amb l'engreixament del porc, durant tot l'any; ara alguns compren el porc gros i altres per estalviar-se feina compren la carn i tot el que han de manester ja fet a les carnisseries.

Quan era el temps i el porc ja estava ben gras, s'escollia un dia per les matances; l'elecció del dia no es feia a l'atzar, diuem-ne, sino ben al contrari. Per triar el dia es consultava el parenòstic i la lluna per tal que les matances sortisen

çava a clarejar i arribats els matancers, es treia el porc de la soll i es col·locava damunt la banca, subjectat fort amb cordes pels potons i per les orelles i la coa. Se li calvava la ganiveta al coll. Una vegada mort comença el proces de neteja de l'animal. Es feia amb "botxes" enceses que secorraven el porc i cremaven les cerres. Deprés amb les olles amb broc, aigua i una pedra de mares es frega el porc fins a deixar-lo ben net. Aquest procedi-

D'AQUELL TEMPS

ment s'ha modernitzat ara, utilitzant un "flamete" per cremar les cerres i el pel.

Una vegada el porc estava ben net es començava a fer trossos, la madona i altres dones eren les encarregades de recollir la budellada i fer-la neta. Mentre els encarregats de fer els bocins cuidaven de seleccionar cada tros i posar-lo on li per tocava. La madona recollia també la carn necessària per preparar el dinar i el sopar; i "salava" els ossos i els posava dins alfàbies per més endavant.

Tot el que havia d'esser embotits es capolava amb la màquina a la que rodaven els homes i els al.lots. Es posava la xuja capolada dins un calder i al foc on després d'una bona estona de bullir se'n treia el saim que es posava a refredar. Les màquines d'avui son automàtiques i no fa falta esciatar-se per capolar la carn.

Era típic que la madona oferís a mitjan mati, com a aperitiu les figues seques i el mesclat, i a vegades també galletes.

Capolat tot es trempava cada pasta, tastant-ho tot i comprovant que havia sortit encertada al gust de la casa.

Quan era el mig dia el dinar estava preparat, es deixava que la pasta s'aixugàs i s'asseien a la taula a dinar, el dinar consistia en unes bones sopes de matances i un bon frit.

La feina seguia després d'haver dinat quan s'omplia la sobrasada, els botifarrons i els camaiots que es posaven dins la caldera; els botifarrons eren cuits en mitja hora aproximadament els camaiots havien d'estar-hi un parell d'hores.

mort del porc, segons un calendari de la segona meitat del segle XIX.

Era costum que els al.lots anassen a cercar romaguers per fer un fogaró el vespre.

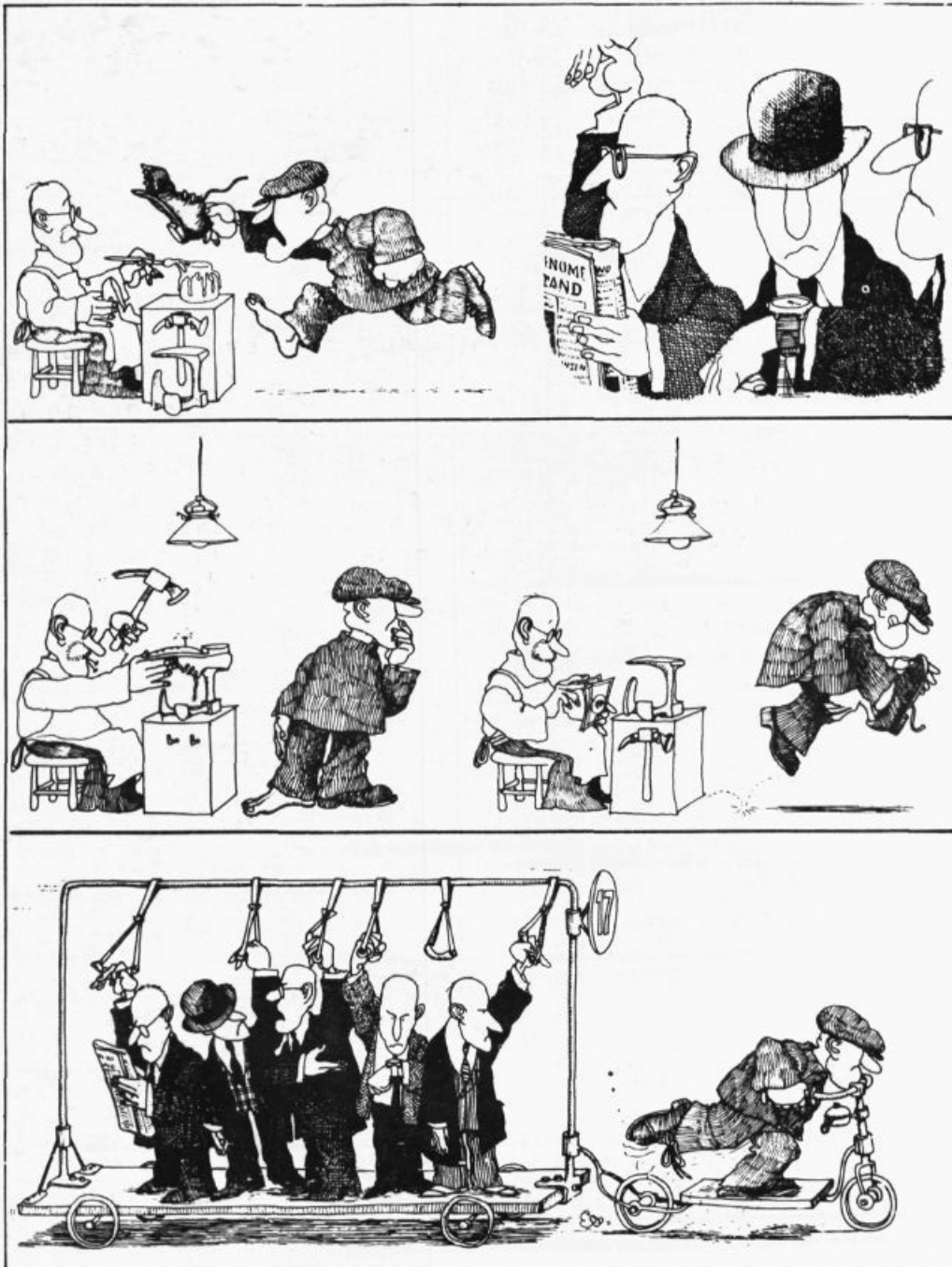
Acabada la feina només calia esperar que el sopar fos cuit i d'això se'n cuidava la madona. El sopar solia consistir en un bon arros de matances o brut, i un encara més bo aguiat de pilotes, seguit de coques dolces i ensaimades i l'aiguarent.

Quan acabava el sopar a l'entorn del fogaró començava la bulla. Es feien jocs, es cantava es ballava, es feien gloses, etc.

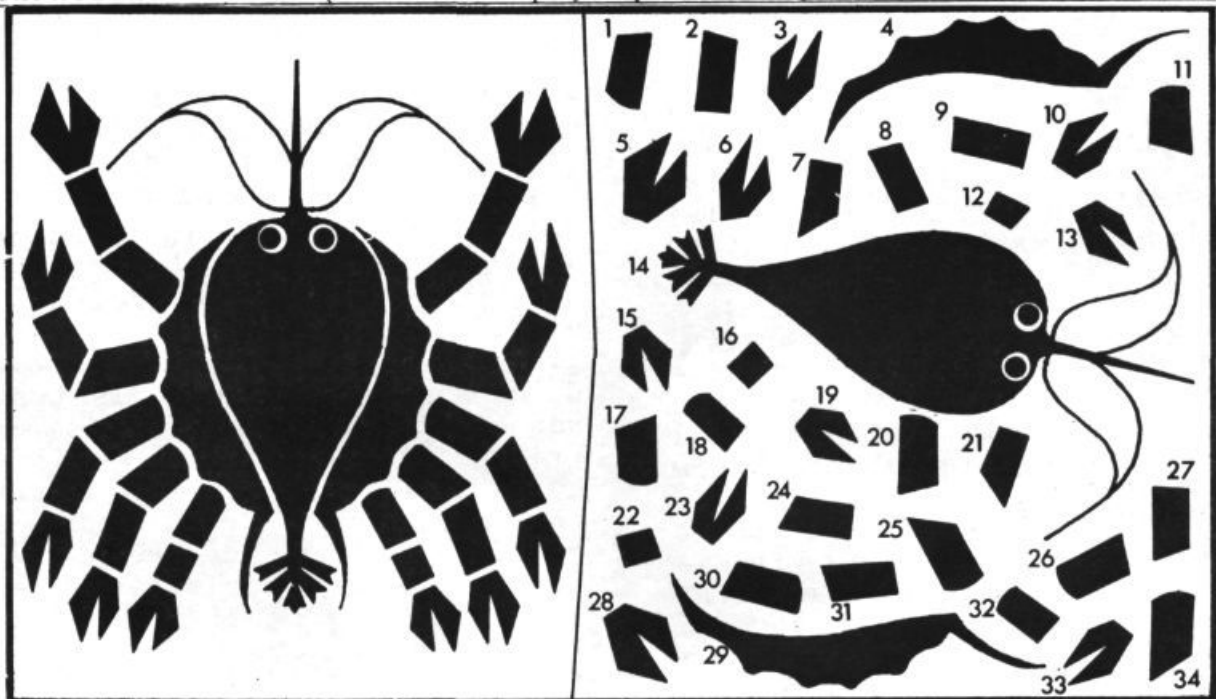
La vetlada tancava una diada de feina i d'alegria, les matances que, com he dit, era o és tot un rite dins les nostres costums.

QUINTO

TEMPS D'ESPLAI

CAPACITAT VISUAL (Trobar la peça que sobra)

JEROGLIFIC

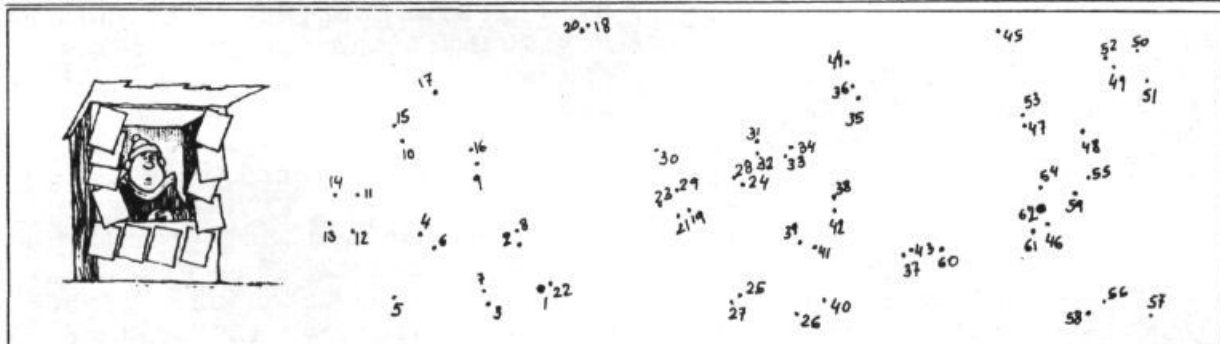

Com està en Joan?

PROBLEMA MATEMATIC

	-		+		=7
:	■	+	■	+	■
	+	7	:		=3
×	■	:	■	-	■
	+		+		=8
=0	■	=2	■	=4	■

UNIU ELS PUNTS I TROBAREU UN DIBUIX

Les solucions al proper número.

HOSPITAL FAMILIAR

LES VITAMINES

Les vitamines són unes substàncies orgàniques que es troben en els aliments i que són indispensables en petites quantitats pel desenvolupament i bon funcionament de l'organisme.

El descobriment de les vitamines es va iniciar fa aproximadament uns cent anys; a principis del present segle se identificà la primera, i al llarg de quaranta anys següents es va descobrir les altres, fins a arribar a conèixer-se un total de 13 vitamines diferents. Cada una d'aquestes substàncies va ésser designada per una lletra de l'alfabet: A, B, C, D, E, i K. La vitamina B se denomina també complex vitamínic B, doncs en realitat consisteix en un grup de vitamines que es troben en aliments similars i que compren les vitamines anomenades B1, B2, B6, B12, niacina, biotina, àcid pantotènic i àcid fòlic; posteriorment, després de diversos experiments es va arribar a conèixer l'estructura química de les distintes vitamines amb el que aquestes varen passar a tenir un nom químic, además de la seva corresponent lletra de l'alfabet.

Les vitamines han estat dividides en dos grans grups segons les seves propietats de solubilitat: les vitamines hidrossolubles, que inclouen les vitamines del grup B i la vitamina C, i les vitamines lipossolubles (solubles en grassa), que comprenen les vitamines A, D, E i K. Aquesta classificació té un interès molt especial, doncs mentre que l'excés de vitamines hidrossolubles és eliminat pel ronyó sense causar problemes, les sobredosis de vitamines lipossolubles s'acumulen dins l'organisme causant l'anomenada hipervitaminosis.

Les funcions de les vitamines són molt variades; moltes d'elles

actuen com coenzimes, és a dir, com substàncies que ajuden a les enzimes en l'activació dels diversos processos metabòlics de l'organisme, intervenint en la producció d'energia i en l'elaboració de les proteïnes. Además, cada vitamina té una funció específica: les vitamines

del grup B són indispensables pel bon estat de la pell i del pèl, pel funcionament del sistema nerviós i per la formació dels glòbuls vermells; la vitamina C protegeix i reforça els tassons sanguinis i afavoreix la cicatrització; la vitamina A intervé en el mecanisme de la visió nocturna, ejrseix una acció protectora de les mucoses i té un cert efecte estimulants sobre el creixement; la vitamina D afavoreix l'absorció de calci i fòsfor dins l'intestí, el qual és de suma importància per la

correcta mineralització dels ossos; la vitamina E estabilitza les membranes cel·lulars, i la vitamina K intervé activament en el mecanisme de la coagulació sanguínea.

MANIFESTACIONS OCASIONADES PER LA MANCA DE VITAMINES.

MANCA: MANIFESTACIONS

A (retinol) Ceguera nocturna, i picor i sequedat en els ulls. Aspresa cutània i alteracions de les mucoses de l'organisme que faciliten les infeccions (costipats, faringitis i diarrees.

B1 (tiamina) Enfermetat anomenada beri-beri, que es manifesta amb rampa i dolor a les cames. Retenció d'aigua en els teixits (edema, dificultat per respirar, palpitations i insuficiència cardíaca).

B2 (riboflavina) Malestar i apriament. Fisures en els llavis, picor a la llengua, seborrea i descatació de la pell de la cara i dels genitals. Visió embullada i intolerància a la llum.

HOSPITAL FAMILIAR

B6 (piridoxina) Irritacions i depressions, rampa a les cames i dificultat per caminar. Anemia i tendència a sufrir seborrea.

ACID FOLIC Anemia.

B12 (cianocobalamina) Anemia. Inflamació i vermellor de la llengua. Rampa a les cames i dificultat per caminar.

C (àcid escòrbic) Enfermetat denominada escorbut, amb inflament i sangrament de les genyives, Caiguda de les dents i aparició d'ematomes. En els nens es retrassa el creixement.

D (calciferol) En els nens, enfermetat denominada raquitisme, caracteritzada per la fluixedat muscular, deformacions òssees i retràs del creixement. En els adults, afecció coneguda com reblandeixament ossi o osteomalà-

NIACINA (àcid nicotínic) Enfermetat denominada pelagra, que es caracteritza per pèrdua de pes, diarrees, insomni, irritacions i estats de deliri; en les zones de pell exposades al sol es produeix vermellor, i la superfície cutània es torna gruixuda i dolorosa.

cia, manifestada per dolors ossis i deformació dels ossos.

E (tocoferol) Anemia. Debilitat muscular i retenció d'aigua davall la pell (edema).

K (menaquinona) Hematomes i tendència a sufrir hemorràgies.

Donam la mà als ajuntaments,

construïm Mallorca plegats.

El Consell Insular de Mallorca du a terme en col·laboració amb els municipis petits de l'illa, un ambiciós programa de realitzacions que és el resultat d'una estreta cooperació en matèria tècnica, jurídica i econòmica i en una àmplia plataforma d'accions en els camps més importants de l'activitat ciutadana diària.

El Consell Insular de Mallorca ofereix als diversos municipis una ajuda inestimable en matèria d'assistència social als ciutadans, de foment de la cultura popular, de dotacions d'infraestructura esportiva als pobles, de potenciació de les activitats econòmiques i socials, de creació de llocs de feina, de construcció de carreteres, de protecció del medi ambient i de tot quant s'ha de menester perquè els petits municipis de la nostra illa puguin disposar d'unes dotacions d'infraestructura adequades a les seves necessitats.

**Per nosaltres,
els més petits són els
més grans.**

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

Varis

Fa poc fou donat a la vila de Sant Joan, el bocí de terra situat a la carretera de Petra davant la Cooperativa, per la família de Dª Isabel Sbert Fiol, on s'instal·larà de nou la Creu d'en Reull, que fou llevada per fer una remodelació.

La creu fou instal·lada en aquell lloc l'any 1941 i fou beneïda el dia 22 de maig d'aquell mateix any. L'obra fou sufragada per Guillem Gayà Vaquer (Reuli), encarregada a l'ecultor Joan Ginard, de Ciutat. Fou beneïda per l'ecònom de Sant Joan d'aquell temps, D. Francesc Mas Galmés i feren de padrins de la creu els fills del donant Guillem i Margalida Gaya Rotger. La cerimònia de la beneïda fou una missa i una processó de l'Església fins a la creu.

SOLUCIONS AL PASSATEMPS DEL
NÚMERO ANTERIOR

SA GLOSA D'EN PERE-GIL

ROMÀNTICA

Oh! Si tu ets cançó d'amor
jo en som sa flauta dolça!
(I si sa sort me recolça
tastaràs es garballó).

Oh! Estes llavis de porpre
me fan tornar com a boig.
(No te fiis d'hòme roig
ni d'espines d'escòrpara)

Ja ho diu en Romeu Romàntic:
"Això, més que una glosa
és un càntic".

CAPACITAT VISUAL: 2,9.

JEROGLIFIC: Clave'ls.

PROBLEMA MATEMÀTIC:

4	-	3	x	9	=	9
+	■	x	■	-	■	
6	x	3	-	9	=	9
:	■	-	■	+	■	
5	-	0	+	4	=	9
-	2	=	9	=	4	

TRADICIÒ, ART I CULTURA

Pàssat per un museu únic
i compra art
pel teu regal de Nadal.

Passat i present es donen la mà
a la IV FIRA D'ARTESANIA I D'ANTIQUARIS.

Del 2 al 10 de desembre, BALEART'89.

Vingui al Recinte Ferial
del Polígon de Llevant.

Horari de: 11 a 20 hores.

BALEART'89

IV FIRA D'ARTESANIA I D'ANTIQUARIS
DEL 2 AL 10 DE DESEMBRE • PALMA DE MALLORCA

 IFEBAL
Institució Ferial de les Balears

 GOVERN BALEAR
CONSELLERIA DE COMERC I INDÚSTRIA

PRESENTACIÓ DE LA MEMÒRIA 1988 DEL CIM.

El dimarts 14 de novembre la Prens Forana de Mallorca, fou convocada a un acte, en el qual el President del Consell Insular de Mallorca, Senyor Joan Verger, va presentà la memòria 1988 de l'Institució que presideix.

L'intenció d'aquets documents es donar transparència a la gestió pública im principals realitzacions dutes a terme a la nostra illa. Les àrees d'actuació més importants son la cooperació econòmica, tècnica i jurídica amb els municipis de l'illa. Adquisició de l'illa de Sa Dragonera en defensa dels espais naturals. A l'edifici de la Misericòrdia s'ha instal·lat la Biblioteca, l'Hemeroteca i l'Arxiu de l'antiga Diputació Provincial, amb l'ambició de, un futur proper, tenir la satisfacció d'haver dotat a Mallorca d'un gran Centre Cultural. Direm que de moltes altres coses, s'esta fent obres de modernització de la xarxa viària del CIM. i s'ha treballat pel finançament dels hospitals gestionant pel CIM.

Es treballa per tal d'aconseguir una millor rendibilitat al gran patrimoni que poseeix el Consell, i també el pla d'abament i sanetjament d'aigua per tots els pobles de l'illa que encara no disposen de la xarxa adequada, aixó suposa una forta inversió per part del CIM.

A més de tot l'anteriorment resenyat, aquesta memòria 1988 presenta el parlament de premsa de possessió del President Sr. Verger, l'organigrama de funcionament, les comissions informatives i les representacions del CIM. a altres institucions. Així com les activitats dutes a terme per les comissions de personal, d'acció Social, Cultura, Teatre Principal, Esports, Ordenació del Territori i Urbanisme, Serpreisal, Cooperació, Foment, d'Agricultura i d'Economia. amb els presposats que pujaren 5.505.300.000.

Cont. Pag. 2